

др Јован Славнић,

редовни професор Економског факултета у Новом Саду

ПРИЛОГ РАСПРАВИ О УРЕБЕЊУ ОДНОСА ИЗМЕЂУ ЗАЈЕДНИЦЕ ОСИГУРАЊА ИМОВИНЕ И ЛИЦА И ЊЕНЕ РАДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

I. О ИНСТРУМЕНТАРИЈУ ЗАКОНА О УДРУЖЕНОМ РАДУ ЗА УРЕБЕЊЕ ОДНОСА ИЗМЕЂУ ЗАЈЕДНИЦЕ ОСИГУРАЊА И РАДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И ПРИМЕНИ ТОГ ИНСТРУМЕНТАРИЈА У САМОУПРАВНОЈ ПРАКСИ

1. ЗУР је правно институционално изједначио организациони облик удруживања рада радника који обављају послове за Заједницу осигурања имовине и лица (ЗОИЛ) са формом организације рада радника који у ОУР-има обављају заједничке административно-стручне, помоћне и њима сличне послове, тј. са радном заједницом (РЗ) која обавља ове послове у ОУР-у. Он је тиме уравнио обележја правног субјективитета РЗ у ЗОИЛ с обележјима РЗ у ОУР-у који обавља административно-стручне послове, као што је упутио и на то да РЗ у ЗОИЛ-у треба да има идентичан правни положај оном који има РЗ која се формира у ОУР-у за обављање административно-стручних послова. ЗУР није, дакле, у уређивању елемената правног положаја РЗ у ЗОИЛ-у прихватио метод аналогije, већ је једном принудном правном нормом одредио стриктну примену на РЗ у ЗОИЛ-у оних правила којима се уређује правни положај РЗ у ОУР-у који врши административно-стручне послове. То значи да је он успоставио и правило према коме се међусобни односи између ЗОИЛ-а и његове РЗ нормирају према оном правном режиму према коме се уређују и ови односи између ОУР-а и РЗ која за њих обавља заједничке административне послове (чл. 408, ст. 1. и 2. ЗУР-а).

2. Решење ЗУР-а о изједначавању правног положаја РЗ коју образују радници који обављају послове за ЗОИЛ са РЗ која у ОУР-у обавља административне послове изазива значајне правне последице. Основна последица међу њима је да организовање РЗ у ЗОИЛ на принципима РЗ у ОУР-у ограничава једно од битних обележја њеног правног субјективитета — самосталност организације и сужава самоуправна права радника у осигурању. Најважнији домени тих ограничења у односу на РЗ у ЗОИЛ-у, који настају применом одредаба чл. 400—407. ЗУР-а којима се уређује правни положај РЗ у ОУР-у за обављање административних послова, испољава се у сужавању самосталности у иступању РЗ према трећим лицима (№ 3), сужавању самосталне активности органа РЗ (№ 4)

и сужавању самосталности радника у РЗ у остваривању самоуправног права рада друштвеним средствима (№ 5).

3. Према чл. 406. ЗУР-а ЗОИЛ би могао да задржи право да (преко за то овлашћеног органа) даје претходну или накнадну сагласност на правне послове и друге правне акте које предузимају радници у РЗ у вршењу послова који су поверени РЗ (закључивање уговора и предузимање других правних радњи).

То, нпр., значи да би пуноважност уговора о осигурању, приговора који се упућују осигураницима, одлука о признавању права на накнаду, односно своту осигурања, извршење одлука о висини накнаде и друге правне радње радника у РЗ могле да производе правно дејство тек прибављањем дозволе, односно сагласности ЗОИЛ-а на ове поједине акте и радње.

4. РЗ у ЗОИЛ-у, као и свако друго правно лице, испољава свој правни субјективитет кроз активност својих органа. Ти органи у остваривању задатака због којих је РЗ формирана доносе одговарајуће одлуке, предузимају одређене радње и утврђују одговарајуће акте. У остваривању тих задатака, тј. вршењу поверених послова, органи РЗ би били дужни да следе упутства, смернице и налоге које им даје пословодни орган ЗОИЛ-а, или да за доношење одговарајућих одлука, предузимање одређених радњи и утврђивање одговарајућих аката у остваривању задатака због којих је РЗ организована испуне и посебне услове за њихову пуноважност — обезбеде претходну дозволу или накнадно одобрење ових одлука, радњи и аката од надлежног органа у ЗОИЛ-у (в. чл. 544, ст. 1 у вези са чл. 404, ст. 3. ЗУР-а).

5. Организовање РЗ у ОУР-у произлази из потребе за задовољењем одређених потреба, тј. за вршењем одређених послова за које су заинтересовани ОУР-и, односно ЗОИЛ и, јасно је, да оне ради тога и приступају организовању РЗ. Стога је и разумљиво да је законодавац, респектујући интересе које имају ОУР-и у погледу послова које обављају РЗ, предвидео да ће удружени ОУР-и у односу на РЗ која за њих обавља заједничке административно-стручне послове, а то би значило и ЗОИЛ у односу на своју РЗ, имати право: да одреде њену самоуправну организацију рада, основне услове у погледу структуре радних места и квалификационе структуре кадрова, овлашћења у погледу управљања пословима и коришћења средстава у вези с извршавањем послова, као и одреде избор и именунују и разреше руководиоца РЗ, односно уреде његову одговорност, да појединим радницима и службама РЗ одреде овлашћења и дужности чије је обављање услов за вршење права, дужности и одговорности радника и уредно обављање функција удружених организација, одреде одговорност РЗ за обављање поверених послова и основе и мерила стицања дохотка радника (самоуправним споразумом о оснивању ЗОИЛ-а и/или самоуправним споразумом о међусобним правима, обавезама и одговорности — чл. 404. и чл. 544, ЗУР-а).

6. Опредељење од стране ЗОИЛ-а основних услова у погледу структуре радних места и квалификационе структуре кадрова у РЗ, основа и мерила стицања дохотка радника РЗ и других сектора на којима се успостављају међусобни односи радника у РЗ и ЗОИЛ-у и када се они уређују СС о правима, обавезама и одговорностима ЗОИЛ-а и РЗ, проистиче, рекло би се, пре свега, из фактичког положаја које имају удру-

жене организације и заједнице у ЗОИЛ-у према радницима РЗ која за њих обавља послове. Исто тако, постојећи инструмент усклађивања интереса радника у РЗ и самоуправних организација и заједница удружених у ЗОИЛ који претходи закључењу СС о међусобним правима, обавезама и одговорности — право радника у РЗ да у спору пред судом удруженог рада остваре своје законом признате интересе — није се до сада афирмисао и показао као ефикасан да обезбеди равноправност РЗ према ЗОИЛ-у у закључивању споразума о међусобним правима, обавезама и одговорности (в. питање надлежности судова удруженог рада и посебно чл. 18, ст. 1. Закона о судовима удруженог рада од 1974. године). То, реално посматрано, уосталом, није могуће постићи с обзиром на права која осигураници удружени у ЗОИЛ имају у односу на РЗ — она која ЗОИЛ опредељује самостално и уређује према Уставу СФРЈ и ЗУР-у СС о оснивању заједнице осигурања (в. чл. 372. ЗУР-а према коме основне организације за које РЗ обавља послове споразумом о удруживању у радну организацију утврђују њена права, обавезе и одговорности). Значи, према томе, да у опредељивању оних обележја на којима се изграђује правни положај РЗ у ЗОИЛ-у, односно уређују њихови међусобни односи, није одлучујући само фактички положај који имају самоуправне организације и заједнице удружене у ЗОИЛ у односу на РЗ нити томе доприноси мањкавост постојећег инструментарија за заштиту интереса РЗ у закључивању самоуправног споразума о односима са ЗОИЛ-ом него су то, понајвише, она изворна, или искључива права ЗОИЛ-а које он има према РЗ.

7. Посебно је важно, међутим, да ли се напред изложена органичења самосталности РЗ и облици сужавања самоуправних права радника установљени ЗУР-ом за раднике у РЗ у ОУР-има могу применити на РЗ у ЗОИЛ-у, као и да ли су она потреба у примени на ове РЗ (*de lege lata* и *de lege ferenda*).

Рецимо толико да се једна група ових правила којима ОУР-и утичу на ограничење самосталности РЗ, односно сужавање права радника у РЗ, јасно, у компарацији с онима која имају радници у ОУР-има, не могу применити на РЗ у ЗОИЛ-у. Наиме, поставља се питање како је, нпр. могуће спровести адекватан утицај ЗОИЛ-а на стотине хиљада уговора о осигурању и других правних радњи које РЗ преузима у правном промету у име ЗОИЛ-а у поступку давања претходне или накнадне сагласности на ове правне акте, или на бројне одлуке које доносе органи РЗ у обављању послова које она врши за ЗОИЛ.

Друга група тих ограничења, односно облика сужавања права радника у РЗ, као што су, нпр., утицај ЗОИЛ-а на опредељење унутрашње организације рада РЗ, структуре радних места и квалификационе структуре кадрова у РЗ или овлашћења у погледу управљања пословима и коришћења средстава у вези с извршавањем послова РЗ, значило би, ако не и апсолутно, онемогућила да се успостави један конзистентан систем одговорности РЗ за вршење послова за ЗОИЛ, што је од одлучујућег значаја за репулисање и осталих међусобних односа између радника у РЗ и привреде удружене у ЗОИЛ. Уз то, успостављање оваквог инструментарија ограничења самосталности РЗ, односно подручја којима се сужавају права радника у РЗ онемогућило би се и успостављање адекватног статуса РЗ који ће да одговара функцији коју она има.

8. У самоуправној пракси ЗОИЛ-а су, под утицајем истакнутог инструментарија ЗУР-а, испољене веома одређене тенденције да ЗОИЛ обезбеди, па и прошири, свој утицај на РЗ, у односу на решења која обезбеђује овај законски акт, његову унутрашњу организацију и пословање, као и уређивање других елемената посредством којих се испољава његов правни положај. Они се манифестују тако што се у самоуправном споразуму о оснивању ЗОИЛ-а, односно и/или самоуправним споразумом о правима, обавезама и одговорностима ЗОИЛ-а и РЗ, поред оригиналног права ЗОИЛ-а да утврди организацију РЗ (формирањем јединствене РЗ или више РЗ), одређује круг права која има ЗОИЛ према РЗ (права којима се, као што смо видели, ограничава самосталност РЗ и сужавају самоуправна права радника у РЗ). Тако наше самоуправно право уместо да другим (одговарајућим) инструментима обезбеди доследно остваривање функције средстава осигурања и одлучујући утицај удруженог рада на управљање пословима и одлучивање о средствима осигурања у ЗОИЛ-у и њима РЗ ослободи стега изразите несамосталности према ЗОИЛ-у, те елиминисе тенденцију сужавања самоуправних права радника у РЗ, оно посеже за инструментаријумом који је неприкладан за остваривање ових циљева. Основни међу тим инструментима којим се то и подстиче и истовремено може да обезбеди равноправност и самосталност РЗ према ЗОИЛ-у у обављању поверених послова, јесте подручје одговорности РЗ за обављање послова за ЗОИЛ.

Пре него што се, међутим, осврнемо на то питање (одговорности радне заједнице за вршење послова који су јој поверени), на примерима самоуправних општих аката неких ЗОИЛ-а илустроваћемо (неке његове елементе) којим оне, на основама своје ЗУР-ом установљене субординације према РЗ, поссежу да би уредили своје односе са РЗ.

9. У ЗОИЛ „Дунав“ формирано је више радних заједница: за обављање стручних послова за ЗОИЛ и за обављање послова основних заједница ризика (основне заједнице ризика се, иначе, организују као облици организовања свих осигураника овог ЗОИЛ-а, односно његових посебних заједница ризика с одређеног подручја или осигураника удружених у одређену репродукциону целину — чл. 34, 35. и 43. Самоуправног споразума од јануара 1986. год. о изменама и допунама СС о оснивању ЗОИЛ „Дунав“ од 22. јула 1981).

Односи са радним заједницама у овом ЗОИЛ-у уређују се јединственим СС о међусобним правима, обавезама и одговорностима из 1980. год. (СС од јануара 1986. о изменама и допунама СС о оснивању ЗОИЛ „Дунав“ предвиђа, међутим, да ЗОИЛ, односно основне заједнице ризика, своје односе са РЗ уређују својим посебним самоуправним споразумима, али не иницира промене у елементима инструментарија према коме ће се ти односи уређивати у односу на СС из 1980. год. — в. чл. 55, ст. 1, тач. 4. и 11. и чл. 98—101. СС о изменама и допунама СС о оснивању од јануара (1986).

Неки међу елементима правног инструментарија којим се у овом ЗОИЛ-у опредељује самосталност РЗ, тј. иста ограничава и утврђују права радника у РЗ поводом обављања послова које врше за ЗОИЛ и основне заједнице ризика, у оквирима који значе сужавање тих права у односу на она која имају радници у ОУР-има, заслужују посебну пажњу.

Основне критеријуме у погледу структуре радних места, квалификационе структуре и профила кадрова у РЗ који обављају послове за ЗОИЛ и основне заједнице ризика, утврђује Скупштина ЗОИЛ-а посебном одлуком. Она, као и скупштине основних заједница ризика, дају претходну сагласност на самоуправни општи акт о организацији и систематизацији послова и радних задатака РЗ који су од значаја за обављање функције осигурања, као и на годишњи план кадрова у РЗ. У поступку давања претходне сагласности скупштине заједница могу давати приредбе на предлог ових општих аката и одредити рок у коме та своја акта РЗ треба да усагласе са датим примедбама. Уколико РЗ не прихвати ове примедбе и свој акт са њима не усагласи у остављеном року, послове осигурања које обавља таква РЗ скупштина основне заједнице ризика може поверити РЗ оне основне заједнице ризика која испуњава критеријуме које је Скупштина ЗОИЛ-а утврдила у погледу структуре радних места, квалификационе структуре и профила кадрова. Ако, међутим, РЗ за обављање послова осигурања није обезбедила потребан број стручних радника одређеног степена школске спреме и потребног смера, према критеријумима које је утврдила Скупштина ЗОИЛ-а, основна заједница ризика је дужна да обављање тих послова повери другој основној заједници, односно РЗ оне основне заједнице која испуњава те услове (в. чл. 101. СС о изменама и допунама СС о оснивању ЗОИЛ „Дунав“ од јануара 1986. и чл. 46—48. СС о међусобним правима, обавезама и одговорности од 1980. год.).

У РЗ овог ЗОИЛ-а осигураници обезбеђују јединствену методологију и технологију рада тако што пословодни орган ЗОИЛ-а и основних заједница ризика руководе радом радних заједница, што тај орган ЗОИЛ-а у пословима осигурања координира рад радних заједница преко руководећих радника у РЗ и својим упутствима прописује јединствену технологију рада у РЗ (чл. 118. СС о оснивању ЗОИЛ „Дунав“ и чл. 55—57, СС о међусобним правима, обавезама и одговорностима).

Значајно је поменути и онај елеменат инструментарија у ЗОИЛ „Дунав“ по коме је путем утврђивања одговарајућих мерила и поступка њихове оцене од стране скупштине заједница у овом ЗОИЛ-у учињен покушај да се радницима у РЗ обезбеде средства за укупан приход по периодичним обрачунима и завршном рачуну на основу оцене о извршењу програма рада радне заједнице, односно плана основних заједница ризика. Простор који нам је остављен за обраду теме, не дозвољава да се ближе упознамо са тим мерилима чији је циљ да укупни приход, односно доходак, РЗ зависи од испуњења, односно одговарајућег премашаја, или подбачаја планом и програмом утврђених послова РЗ (в. чл. 20—23, СС о међусобним правима, обавезама и одговорностима).

10. И у ЗОИЛ „Нови Сад“ осигураници су организовали више РЗ. Гри су организоване у седиштима пословних јединица, док је четврта организована у седишту самог ЗОИЛ-а. Формирање је извршено на основу Статута (уместо СС о оснивању), којим су одређени и послови које ће обављати ти радници у РЗ за ЗОИЛ, заједнице ризика (за осигурање имовине и за осигурање лица) и пословне јединице (Статут од 28. априла 1981, чл. 19, 21—23, 33—34 и 58—59. и СС о оснивању од априла 1981, чл. 92).

Свој утицај на унутрашњу организацију РЗ у овом ЗОИЛ-у осигураници су обезбедили тиме што су СС о међусобним правима, обавезама и одговорности радника радних заједница и заједнице осигурања од јуна 1981. утврдили облике интеграција рада (радне јединице) које ће радници организовати у РЗ („глобалну структуру и организациону схему радних заједница“). Затим, правом да преко Скупштине ЗОИЛ-а, односно скупштина пословних јединица, дају претходну сагласност на самоуправни општи акт РЗ о организацији (чл. 12, СС о међусобним правима, обавезама и одговорности и чл. 57, тач. 19. Статута ЗОИЛ „Нови Сад“). Несумњиви циљ овог инструментарија је био да се успостави таква организација РЗ која ће пратити организацију овог ЗОИЛ-а, односно заједница ризика и пословних јединица као облика удруживања осигураника у ЗОИЛ-у. Утицај на самосталност РЗ у обављању послова у овом ЗОИЛ-у осигураници су испољили и опредељењем да инокосни пословодни орган пословне јединице врши функцију руководиоца РЗ (чл. 140. Статута ЗОИЛ „Нови Сад“). И у овом ЗОИЛ-у су утврђена мерила за формирање укупног прихода, односно дохотка РЗ из премија осигурања, прихода остварених од наплаћених регреса и других средстава ЗОИЛ-а, али она нису у функцији остварења, односно подбачаја планом и програмом утврђених послова РЗ (чл. 14—25. СС о међусобним правима, обавезама и одговорностима).

11. Свој утицај на пословање и права радника у РЗ обезбеђују и осигураници у ЗОИЛ „Сарајево“, ЗОИЛ „Кроација“ и другим ЗОИЛ-има.

У ЗОИЛ „Сарајево“, који је образовао једну РЗ, актом Скупштине ЗОИЛ утврђују се основне организације и квалификационе структуре радника у РЗ. Скупштина у овом ЗОИЛ-у може установити право да даје сагласност на акте и радње радника РЗ које они предузимају у остваривању задатака због којих је она организована, а пословодни орган ЗОИЛ-а и заједница ризика могу давати упутства, смернице и налоге који су обавезни за раднике у РЗ. Скупштина овог ЗОИЛ-а одређује и проценат средстава која се издвајају из премије за сваку врсту осигурања у укупан приход, односно доходак РЗ. Самоуправним споразумом о оснивању ЗОИЛ-а утврђује се проценат средстава која се из других извора издвајају за укупан приход, односно доходак РЗ као стимулација за пречачај у остваривању плана и пословне политике ЗОИЛ-а, посебно за проширење осигурања у приватном сектору (из средстава остварених по основу регреса и других). Међутим, овом инструментарију издвајања средстава за укупан приход РЗ није придодат онај који би обезбедио да се његова висина коригује за случај да РЗ не изврши план. Уместо да се и у том смислу утврди одговарајући аутоматизам, Скупштини ЗОИЛ-а се препушта да процењује када је дошло до подбачаја плана, да ли у томе има одговорности РЗ и да ли због тога треба умањити средства која јој се из премија осигурања издвајају за укупан приход (в. чл. 131. и 132. Статута од маја 1977. и чл. 8, 10, 11, 15, 18, 21, 31, 44. и 35. СС о уређењу међусобних односа, права, обавеза и одговорности радника РЗ и ЗОИЛ-а „Сарајево“ од јуна 1977).

II. О АДЕКВАТНОМ РЕГУЛИСАЊУ ОДГОВОРНОСТИ РАДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ КАО ЦЕНТРАЛНОЈ ПРАВНОЈ КАТЕГОРИЈИ ЗА УРЕЂЕЊЕ ЊЕНИХ ОДНОСА СА ЗОИЛ-ОМ И ЗА ОЖИВОТВОРЕЊЕ УСТАВОМ УТВРЂЕНОГ ПОЛОЖАЈА УДРУЖЕНОГ РАДА У ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА

12. Одговорност РЗ за послове које обавља за ЗОИЛ је, као што смо напоменули (№ 8), она правна категорија која пружа могућност да се ефикасно реши питање унутрашње организације РЗ, структура радних места, квалификациона структура радника у РЗ и друга од значаја за обављање послова ЗОИЛ-а на један квалитативно нов начин у односу на инструментариј ЗУР-а према коме се уређују правни односи између ОУР-а и њихових РЗ — тако да се обезбеде равноправност и самосталност РЗ према ЗОИЛ-у у обављању поверених послова. Услов који та правна категорија треба да испуни да би овај циљ био остварен, јесте да је уређена тако да може да обезбеди потпуну заштиту интереса осигураника, односно реализацију специфичних функција која имају средства удружена у ЗОИЛ.

13. Значај питања адекватног уређивања одговорности РЗ за обављање послова који су јој поверени је и у томе што она упућује на меру у којој је удружени рад постао доминантан у одлучивању у делатности осигурања и у овој сфери друштвене репродукције елиминисао центре одлучивања изван удруженог рада — међу којима значајно место има и сама „стручна служба“, техно-бирокарски апарат концентрисан у РЗ. Ако удружени рад има Уставом утврђено право да управља ЗОИЛ-ом, а за одлуке у њеном управљању не одговара и РЗ као предлагач и реализатор тих одлука, онда нема ни фактичког управљања од стране удружене привреде ЗОИЛ-ом. Наиме, без адекватног уређења одговорности РЗ дошло би до потпуног раздвајања у односима између субјекта одлучивања (ЗОИЛ-а) и субјекта припрема и извршавања одлука у управљању ЗОИЛ-ом (радне заједнице), уместо да тако успостављена одговорност буде кохезиони елеменат њихове интеграције. Разуме се, кад је реч о одговорности РЗ не може се мимоићи и одговорност за пословање — обављање послова осигурања за ЗОИЛ (за закључивање и извршавање уговора о осигурању, уговора којима се постиже улагање средстава за преузимање превентивних мера и др.). Та питања у домену одговорности РЗ се не могу одвајати од питања одговорности за предлагање одлука у управљању ЗОИЛ-ом и њихово извршење, као ни за обављање осталих послова које она врши за ЗОИЛ. Послови којима се остварује функција средстава удружених у ЗОИЛ и који су сви делатност РЗ, нпр., предлагање скупштини услова и тарифа премија осигурања, табела максималног самопридржаја, закључење и извршење уговора о осигурању, пропаганда осигурања, вођење књиговодства — представљају јединство активности у остваривању намене средстава ЗОИЛ-а, услед чега и одговорност РЗ према ЗОИЛ-у мора бити посматрана јединствено, односити се на укупну активност РЗ, а не на поједине послове, акте и радње, оне који улазе у круг послова која она обавља за ЗОИЛ.

14. Категорија одговорности РЗ за пословни резултат ЗОИЛ-а, као опште правило, задовољава онај циљ који се системом њене одговорности, као што смо напред истакли, мора да оствари. Према тој кате-

горији, РЗ би делом свог укупног прихода, односно дохотка, одговарала ЗОИЛ-у у случају негативног пословног резултата, разуме се, изузев у оним случајевима који су СС о међусобним правима, обавезама и одговорности радника РЗ и ЗОИЛ-а предвиђени, као што су случајеви масовних или катастрофалних штета или других објективних чинилаца или случајеви пропуста ЗОИЛ-а да на предлог РЗ донесе одговарајуће одлуке и акта или предузме одговарајуће мере у управљању пословима и средствима. Она би имала право учешћа у позитивном резултату пословања ЗОИЛ-а, који се не би испољавао само кроз партиципацију у више оствареним средствима осигурања и другим приходима ЗОИЛ-а изнад планираних, односно кроз учешће у финансијском резултату пословања изнад планираног у погледу остварења наплате премија, регресних потраживања, повећањем прихода од камата на пласирана средства осигурања, итд. То је одговорност и за проширење портфеља осигурања, обухвата нових ризика, увођења нових метода маркетинга и продаје осигурања (и онда кад то није праћено повећањем наплате премије изнад планиране), за спровођење политике коришћења средстава ЗОИЛ-а и других елемената пословне политике — одговорност за утврђивање и реализацију целокупне пословне и развојне политике ЗОИЛ-а утврђене планом и програмом.

Одговорност за позитиван, или материјалне последице негативног финансијског резултата је, према томе, само једна димензија одговорности РЗ за пословни резултат ЗОИЛ-а, иначе, сама за себе, недовољна и непотпуна. Планом и програмом развоја ЗОИЛ-а постављени пословни резултат се не испољава једино кроз финансијски резултат пословања, већ и реализацијом обухвата пројецтираних нових осигурања и ризика, увођењем нових метода маркетинга, продаје или пропаганде осигурања, итд.

У условима тако решене одговорности РЗ, она ће се, без сумње, сама организационо, кадровски и технички организовати и оспособити, као што ће својим плановима и програмима и другим актима уредити своје унутрашње односе да потпуно прати организацију и пословање ЗОИЛ-а, обезбеди спровођење плана и програма, односно утврђену пословну и развојну политику ЗОИЛ-а. А то значи, и да оствари такав резултат у пословању ЗОИЛ-а, без потребе да ЗОИЛ буде, при томе, субординиран у уређивању елемената на основу којих ће РЗ регулисати своје правне односе с њим.

У том смислу, у дефинисању одговорности РЗ учињени су извесни охрабрујући кораци на нормативном плану у односу на РЗ основне банке у чл. 116, најновијег Закона о основама банкарског и кредитног система. Полазећи од одговорности РЗ за њено пословање, истиче се у образложењу овог закона, као и повезаности у остварењу дохотка РЗ са пословним резултатом банке, овим чланом се утврђује и одговорност РЗ у случају исказивања губитка и санације основне банке (Скупштина СФРЈ, Предлог за доношење Закона о основама банкарског и кредитног система, с Нацртом закона од јула 1985, стр. 104). Неодређеност категорије о одговорности РЗ основне банке „за пословне резултате банке“ у овом закону (чл. 20, ст. 3), као и њена инкопатибилност с одредбама које дају право оснивачима да ограниче самосталност радника РЗ у обављању послова основне банке, засигурно ће бити препрека за њену

пуну афирмацију и оживотворење у самоуправној пракси (уп. чл. 8, ст. 1, тач. 23, са чл. 21. и 116).

15. Прихватање принципа одговорности за пословни резултат претпоставља да се СС о међусобним односима одреди обим те одговорности, санкције одговорности, средства РЗ која она терети — начин умањења укупног прихода, односно дохотка РЗ, услови за екокулпацију РЗ и други елементи правног дефинисања одговорности РЗ. Без тих одребења и ограничења одговорности РЗ, односно прешироко постављене одговорности РЗ, ЗОИЛ би се ослободио сваког ризика у пословању и одговорности у вршењу своје функције одлучивања, која спада у његову компетенцију као субјекта управљања пословима и средствима удруженог рада формираним ради осигурања имовине и лица и отклањања или смањења неповољног дејства узрока који могу изазвати штете.

16. Неки аспекти одговорности РЗ за пословни резултат ЗОИЛ-а, како смо је ми дефинисали, прихваћени су у самоуправној пракси наших ЗОИЛ-а, као у ЗОИЛ „Дунав“ (№ 9), ЗОИЛ „Сарајево“ (№ 11) или ЗОИЛ „Кроација“ (в. нпр., чл. 55—69. СС о међусобним правима, обавезама и одговорности РЗ Бјеловар и ЗОИЛ „Кроација“ од августа 1982). Независно од разлика у формулацији од једног до другог ЗОИЛ-а и обиму у коме су прихваћени они значе одговорност само за позитиван финансијски резултат пословања ЗОИЛ-а.

ЗАКЉУЧАК

17. I. ЗУР није следио могућност коју пружа Устав СФРЈ (чл. 29, ст. 1.) да се правни положај РЗ у ЗОИЛ-у, односно њени правни односи са ЗОИЛ-ом уреде на начин који би одговарао особености послова које она обавља и функције коју остварује и који би, полазећи од тих критеријума, значили њено осамостаљивање у односу на ЗОИЛ у вршењу послова који су јој поверени. За размах самоуправне праксе и науке да изнађу инструментариј којим ће се овај циљ постићи, било је довољно да је ЗУР, уместо стриктне примене, предвидео применом аналогije на РЗ у ЗОИЛ одредаба о радним заједницама које у ОУР-има обављају административно-стручне послове. У том правцу би, зато, и требало извршити промене у овом законском акту.

18. II. Један од кључних елемената инструментарија за успостављање правног положаја РЗ у ЗОИЛ-у и уређење њених односа са ЗОИЛ-ом који ће одговарати особеностима послова које она обавља и функције коју остварује, а који ће истовремено обезбедити њену већу самосталност у односу на ЗОИЛ, јесте успостављање одговорности РЗ за послове које обавља на принципу одговорности за пословни резултат ЗОИЛ-а, под којим треба подразумевати не само одговорност за позитиван, односно негативан финансијски резултат у остварењу плана ЗОИЛ-а, већ и одговорност за реализацију пословне и развојне политике ЗОИЛ-а. Да би се подстакло оживотворење овог принципа одговорности РЗ у самоуправној пракси наших ЗОИЛ-а, било би корисно да правно дефинисање одговорности РЗ буде Законом о основама система осигурања имовине и лица предвиђено као облигаторни чинилац само-

управног споразума о међусобним односима радника РЗ и ЗОИЛ-а, као и да овим законом буду утврђена бар основна (усмеравајућа) начела према којима у самоуправним општим актима има бити уређена одговорност РЗ.

19. III. Уређење правних односа између РЗ и ЗОИЛ-а на принципима који ће одговарати особености послова које РЗ обавља и функције коју остварује објективно је условљено стањем самоуправне праксе у организовању самог ЗОИЛ-а и у уређивању других питања његовог правног положаја. На том подручју испољене су у ЗОИЛ-има тенденције које су супротне Уставу СФРЈ, као што је организовање заједница ризика на територијалном принципу и правни режим средстава осигурања. У условима одступања од уставних опредељења у уређивању ових питања правног положаја ЗОИЛ-а тешко је, међутим, очекивати да у самоуправној пракси превлада свест да организација радника у осигурању мора бити у функцији гранског организовања осигураника у заједници осигурања и да остварење економске намене средстава премија осигурања удружених у ЗОИЛ претпоставља и друге захвате у успостављању положаја РЗ којима ће се тај циљ постићи.

Dr. Jovan Slavnić,

Professor of the Faculty of Economics in Novi Sad

ON REGULATING THE RELATIONS BETWEEN THE COMMUNITY OF PROPERTY AND LIFE INSURANCE AND ITS WORK COMMUNITY

Summary

The subject matter of analysis by the author in this article is the set of instruments established by the Law on Associated Labour covering the regulation of mutual rights, duties and responsibilities between the community of property and life insurance and the work community — namely, that organisation which, as a form of organisation of workers performing insurance transactions for the insurance community, is active within the framework of the insurance community as an organisation having its own legal subjectivity. This set of instruments is subject to criticism in the article, where evidence is submitted to prove that it does not suit the characteristics of affairs otherwise performed by the work community for the insurance community, as well as the function it realizes in the insurance field.

The basic shortcoming is found by the author in the fact that these instruments unnecessarily limit the independence of the work community in regulating its organisation, planning, professional structure of personnel and of work posts in that community, as well as in the procedure of determining criteria and foundations for acquiring income and other elements by which any organisation having a status of legal entity proves its legal position and identity.

The author distinguishes the category of responsibility of the work community for affairs it performs for the insurance community, as one of the key criteria of the set of instruments for establishing the legal status of the work community within the insurance community, which would correspond to the specificity of affairs it performs and to the function it realizes. He notes in the category of responsibility of the work community a legal instrument which could ensure a greater degree of independence of work community toward the insurance community, while at the same

time serving as an adequate criterion for assessing the results of business activities of the work community, as well as for acquiring of means for personal incomes and collective consumption by workers. The author defines that instrument as a responsibility for business result of the property and life insurance community, while emphasizing that it includes the responsibility of work community both for the positive financial result in realizing the plan of the insurance community and for the realisation of the entire business and developmental policy of the insurance community.

*Dr Jovan Slavnić,
professeur à la Faculté de sciences économiques à Novi Sad*

CONTRIBUTION A LA DISCUSSION SUR L'AMENAGEMENT DES RAPPORTS ENTRE LA COMMUNAUTE D'ASSURANCE DE BIENS ET DE PERSONNES ET SA COMMUNAUTE DE TRAVAIL

Résumé

L'auteur analyse dans son article l'ensemble d'instruments juridiques, établi par la Loi sur le travail associé, consacré à l'aménagement des droits, des devoirs et des responsabilités mutuels, existant entre la communauté d'assurance de biens et de personnes et la communauté de travail — cette dernière, étant une forme d'organisation du travail des travailleurs chargés d'affaires d'assurance et employés dans la communauté d'assurance, agit dans le cadre de la communauté d'assurance, tout en demeurant un sujet de droit indépendant de celle-ci. Cet ensemble d'instruments fait l'objet de la critique de l'auteur qui démontre que celui-ci ne correspond pas à la particularité des tâches conférées à la communauté de travail et aux fonctions qu'elle exerce dans le domaine de l'assurance. Son défaut principal est, d'après l'auteur, la limitation inutile de l'autonomie de la communauté de travail concernant la réglementation de l'organisation de ses affaires, la planification, la prise de décisions concernant la structure de qualifications des ouvriers ainsi que la structure de postes dans la communauté de travail, la détermination de la dynamique de l'embauchement des ouvriers, l'établissement des fondements et des critères de la génération du revenu et les autres éléments par lesquels se manifeste l'autonomie de toute organisation ayant le statut d'une personne morale et qui expriment ainsi son statut juridique.

L'auteur traite séparément la catégorie de la responsabilité de la communauté de travail pour les tâches qu'elle accomplit pour la communauté d'assurance comme un des éléments cruciaux de l'ensemble d'instruments juridiques pour l'établissement du statut juridique de celle-ci au sein de la communauté d'assurance qui correspondrait à la spécificité des tâches qu'elle accomplit et à la fonction qu'elle exerce. Il aperçoit que la responsabilité de la communauté de travail est un instrument juridique qui pourrait assurer un plus grand degré d'autonomie à la communauté de travail envers la communauté d'assurance et qui pourrait en même temps servir de critère adéquat pour évaluation des résultats d'affaires de la communauté d'assurance et de la génération des fonds des salaires et de la consommation commune des ouvriers. Il la définit comme responsabilité pour le résultat d'affaires de la communauté d'assurance de biens et de personnes, disant qu'elle englobe la responsabilité de la communauté de travail pour le résultat financier positif de la mise en œuvre du plan de la communauté d'assurance ainsi que pour la réalisation de toute la politique d'affaires et de développement de la communauté d'assurance.